Victor AXENTI

SEMNIFICAŢIA MODALĂ ŞI TEMPORALĂ A GERUNZIULUI

Timpul verbului este definit semantic ca reprezentând o raportare a procesului la momentul vorbirii sau la aspectul acestui proces, adică la caracterul momentan (desăvârşit) sau durativ (nedesăvârşit) al acestuia.

Gerunziul poate echivala cu orice timp gramatical sau poate exprima un timp diferit de acela al verbului regent. El nu are, în general, decât valoare temporală relativă. În funcţie de rolul său sintactic, de verbul regent şi uneori de context, gerunziul ajunge să echivaleze nu numai cu indicativul, ci şi cu conjunctivul, condiţionalul-optativ şi chiar cu imperativul, iar dintre modurile nepersonale – cu infinitivul[1].

Cea mai mare frecvenţă o are gerunziul cu semnificaţie echivalentă *indicativului* exprimând o acţiune reală. Timpul cu care echivalează gerunziul coincide cu al verbului regent la: *prezent (prezent gnomic* sau *iterativ)*: „Postelnic den al doilea, înainte câţi va domnul să facă, *deprinzându-să* la acea cinste, **iese** şi la altă cinste mai mare” (G. Ureche); *trecut (perfect simplu):* „Plictisită de atâta pândă zadarnică, într-o zi *fiind* numai Florica acasă, **avu** o izbucnire de furie...” (L. Rebreanu); *trecut (imperfect):* „Noi cei mititei **ne trezeam** şi **stăteam** cu ochii sticliţi *ascultându-i* ce grăiesc.” (M. Sadoveanu); *trecut (perfect compus):* „Şi *citind* izvoade pre rând, **aflat-am** din acest izvod, carele l-**au scris** Ureche vornicul şi deaca l-**au citit**, l-**am socotit** că este scris adevăr, însă mai mult din cărţile străinilor decât din izvoadele noastre” (G. Ureche); *trecut (mai mult ca perfectul):* „– A fost aici? o **întrerupse** bărbatul *ştergându-şi* de pe obraji năduşeala frământată de praf” (L. Rebreanu).

O anumită dependenţă faţă de timpul predicatului propoziţiei regente se constată şi la propoziţiile subordonate cu predicatul la un mod personal. Gerunziul se deosebeşte de formele personale prin faptul că el nu poate să apară decât în cazuri izolate fără asocierea cu un mod personal. Lipsa de diferenţiere formală a diverselor valori temporale face ca el să aibă adesea un potenţial stilistic diferit chiar şi atunci când timpul cu care echivalează coincide sau nu cu acela al verbului regent, aducând astfel variaţie nu numai sub raport formal[2].

Timpul cu care echivalează gerunziul este diferit de al verbului regent (care stă la indicativ): *trecut (imperfectul):* „Marele rishi l-**a aşteptat** aşezat pe o blană de antilopă, *având* alături toiagul cu patru noduri” (L. Rebreanu); *trecut (mai mult ca perfectul):* „**S-au închinat** de bună voie şi *viindu-le* şi poruncă de la leşi” (I. Neculce). În ultimul exemplu logica enunţului ne face să înţelegem că acţiunea exprimată de gerunziu echivalează cu *mai mult ca perfectul*, căci acţiunea indicată prin el s-a petrecut înaintea alteia tot din trecut, adică *s-au închinat după ce venise poruncă de la leşi.*

Funcţia sintactică atribuită gerunziului influenţează, într-o anumită măsură, preferinţa pentru un echivalent sau altul. Observăm prin transforme: „Ion, *cunoscând* situaţia şi *venind* la faţa locului, nu-l găsi → Ion *cunoscuse* situaţia şi *veni* la faţa locului... → Ion, deoarece *a cunoscut* situaţia şi a *venit* la faţa locului...”.

Variaţiile posibile în cadrul aceluiaşi timp de bază se datorează, în primul rând, faptului că în limba română un astfel de timp cum e mai mult ca perfectul, timp relativ pentru anterioritate în trecut, e adesea înlocuit cu perfectul, iar viitorul anterior – cu viitorul.

Acţiunea gerunziului poate sta pe acelaşi plan cu acţiunea unui verb la un mod personal, predicat al unei

BDD-A20921 © 2003 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:53 UTC)

propoziţii. În asemenea cazuri echivalentul sintactic este o propoziţie copulativă, adversativă sau conclusivă[3], între gerunziu şi verbul la un mod personal existând doar o interdependenţă asemănătoare cu cea care se stabileşte între predicatele unor propoziţii principale coordonate.

De fapt, independenţa gerunziului este limitată (el apărând de multe ori incidental) şi prezenţa lui sugerează o ierarhizare a acţiunilor, o aparentă subordonare, şi numai analiza mai atentă arată că în realitate acţiunile sunt de importanţă egală. În funcţie de acest fapt, echivalentul sintactic al gerunziului este atât o propoziţie coordonată cu regenta, cât şi una subordonată.

Corespondenţele sintactice (ale gerunziului) pot fi propoziţii circumstanţiale: „*Strigând* aşa în neştire (= *în timp ce strigam*), băgai de seamă că uşa marchizei e deschisă şi se mişcă uşor în bătaia vântului" (L. Rebreanu), dar şi coordonate: „*Am strigat* aşa în neştire şi *băgai de seamă*...".

Majoritatea propoziţiilor copulative cu care echivalează gerunziile exprimând acţiuni coordonate cu acţiunea predicatului unei propoziţii principale se leagă prin conjuncţia *şi*: „Tot pe acolo intrase, cu zece ani mai înainte, polonezul Lasky, *aducând* la domnie pe Despota contra Lăpuşneanului" (B. P. Hasdeu) → ... *şi aduse*; „Otilia şedea cu o coapsă pe marginea fotoliului bătrânului, jucându-şi ca o pendulă piciorul în vreme ce mâna stângă îmbrăţişă capul vădit mulţumit al acestuia" (G. Călinescu) → ...*şi-şi juca piciorul.*

Gerunziul independent apare foarte des când introduce o vorbire directă: „Vali se înălţase la culmea elocvenţei şi spera a produce o impresie, însă un om cărunt îl întrerupse *întrebându-l*: „– Pentru ce s-au răsculat boierii?" (V. Alecsandri); sau când însoţeşte acţiunea verbului care introduce o vorbire directă: „– Pentru că norocul e frate cu nebunul, **răspunse** *îndreptându-se* (= şi se îndreptă) spre poartă" (V. Alecsandri).

Se cere menţionat faptul că gerunziul independent se poate confunda destul de uşor la prima vedere cu temporalele de simultaneitate, cu toate că ele se deosebesc net. Pentru a le putea distinge, trebuie să facem apel la context. Iată un exemplu: „Apoi părându-i-se că tânărul nu reacţionează destul de călduros, întrebă *întorcând* adânc faţa spre el ..." (G. Călinescu) → *întrebă în timp ce întorcea faţa spre el.*

După cum afirmă M. Avram[4], numai importanţa acţiunilor şi topica ne ajută să le deosebim; acţiunea gerunziului fiind mai puţin importantă când propoziţia este coordonată, şi aflându-se, de regulă, după verbul regent. În exemplul nostru însă gerunziul are funcţia de temporal de simultaneitate, cu toate că stă după verb şi acţiunea este secundară.

După cum observăm, acţiunea gerunziului poate fi concomitentă cu acţiunea verbului la un mod personal. Cu toate acestea, gerunziul nu specifică nici modul şi nici timpul când are loc acţiunea verbului la un mod personal. Astfel, în „Otilia şedea acum cu o coapsă pe marginea fotoliului, jucându-şi ca o pendulă piciorul" (G. Călinescu) „jucându-şi ca o pendulă piciorul" nu indică când şi cum *şedea Otilia*, timpul fiind indicat de adverbul *acum*).

Concomitenţa acţiunilor e uneori subliniată prin adverbe sau locuţiuni adverbiale întrebuinţate şi pentru a sublinia simultaneitatea a două propoziţii coordonate. De pildă: „Dar răbdarea vânătorului era ajunsă la culme şi *întorcându-se* **deodată** înfuriat către neîmblânzitul său cenzor, se răsti la dânsul, strigând în gura mare" (A. Odobescu).

Deseori acţiunea gerunziului e în raport de succedenţă faţă de acţiunea verbului la un mod personal: „Strânşi în chingi, bieţii fugari se adresară cu rugăminţi către capul contingentului turc, cerând permisiunea de a se retrage în Polonia şi *jurându-i* de a nu se mai vârî în treburile Moldovei" (B. P. Hasdeu).

BDD-A20921 © 2003 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:53 UTC)

Gerunziul poate imprima o nuanţă de întărire sau gradaţie[5]: „El însuşi desfăşură armata într-o singură linie puţin profundă, reţine centrul, înaintează aripile şi se repede asupra inamicilor din celelalte părţi, *izbind* cu centrul său faţa taberei" (B. P. Hasdeu). Fragmentul redă momentul pregătirii şi începutul luptei dintre oastea moldovenească şi cea turcească. Pentru a fi „adecvat", autorul (B. P. Hasdeu) operează cu verbe care exprimă acţiuni ce se desfăşoară într-o gradaţie progresivă: fraza începe cu „elemente slabe" (*desfăşură, reţine*), continuă cu *înaintează*, se *repede* şi culminează cu *izbind*. Observăm că „misiunea" gerunziului este de a reda momentul de cea mai mare încordare al acţiunilor desfăşurate într-o gradaţie ascendentă.

E ştiut că gerunziul pune multe probleme. Explicaţia o găsim în faptul că, substituindu-se unei propoziţii subordonate, comprimând exprimarea, el elimină elementele de legătură ale unei propoziţii dependente. Cum bine remarcă prof. A. Ciobanu, gerunziul în multe cazuri ne ajută „să scăpăm" de unele jonctive de prisos în cadrul frazelor[6].

De puţine ori acţiunea exprimată prin gerunziu precedă acţiunea verbului regent, de aceea anterioritatea gerunziului e mai puţin frecventă decât simultaneitatea. Datorită caracterului său preponderent durativ, atunci când este la diateza activă sau când e întrebuinţat cu pronume reflexiv, el exprimă acţiuni paralele cu ale verbului regent.

În majoritatea cazurilor, anterioritatea gerunziului este foarte apropiată de simultaneitatea lui, distingerea celor două raporturi fiind uneori dificilă.

Gerunziul poate fi în raport de anterioritate atât faţă de verbul regent, cât şi faţă de un alt gerunziu sau o propoziţie temporală: „*Întinzându-se* pe patul de nuc cu ciubucuri mari şi suluri roşii peste macatul cu ciucuri, *privi* rotativ bătrâna încăpere" (G. Călinescu). Când acţiunea gerunziului este separată de cea a verbului la un mod personal printr-un interval de timp, el este atestat mai des cu următoarele funcţii:

În „Sintaxa gerunziului românesc"[7] M. Caragiu susţine că raportul temporal de posterioritate nu poate fi exprimat prin gerunziu. În general, menţionează în continuare autoarea studiului, procedeul de a localiza momentul când are loc acţiunea verbului principal printr-o acţiune posterioară ei nu este prea des folosit în limba noastră. Singura posibilitate de a marca acest raport o constituie propoziţiile temporale. Raportul temporal de posterioritate fiind greu de stabilit, gerunziul, dată fiind şi mulţimea raporturilor pe care le marchează, nu-l poate exprima, conchide M. Caragiu.

Ne permitem să contrazicem această afirmaţie. Deşi, în puţine funcţii sintactice, gerunziul totuşi se întâlneşte în raport de posterioritate faţă de verbul regent (la un mod personal): „Aceşti comisari vor merge în judeţele respective, **vor străbate** oraşele şi satele *adunând* poporul, *lămurindu-l*, *anunţând* măsurile bune pe care vom lua" (C. Petrescu) → *vor străbate oraşele şi satele, adunând poporul pentru a-l lămuri, a-i anunţa măsurile.*

Dacă acţiunea gerunziului exprimă momentul când se desfăşoară acţiunea verbului regent, atunci el este *temporal.* Raportul temporal stabilit între verb şi gerunziu este o comparaţie între două procese, dintre care unul (exprimat de gerunziu) este menit să fie împrejurarea, de ordin temporal, în care are loc acţiunea verbului principal. În momentul în care acţiunea gerunziului nu prezintă o împrejurare, raportul încetează a mai fi circumstanţial.

Gerunziul temporal e în stare să exprime o acţiune care se desfăşoară simultan cu cea a verbului regent. Acţiunile pot coincide în toată durata lor sau numai parţial[8].

Gerunziul exprimă o acţiune concomitentă de durată identică sau aproape identică cu a verbului regent: „Se simţea slab, *se simţea* ***murind*** şi

BDD-A20921 © 2003 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:53 UTC)

n-avea cui să lase moştenire ura lui" (M. Eminescu).

Ni se pare just că o astfel de ipostază a gerunziului poate fi concepută şi în funcţiile de *modală, predicativă suplimentară, atributivă, completivă directă, indirectă*, semnificaţia temporală a gerunziului fiind aceeaşi cu a verbului regent. Bunăoară, în funcţie *modală*. În exemplul: *Cangurul se deplasează (cum?)* ***sărind*** e lesne de înţeles că atât timp şi în vreme ce se deplasează, animalul o face prin salturi *(durata, concomitenţa).*

Prin gerunzii coordonate se exprimă uneori două sau chiar mai multe acţiuni paralele cu ale verbului regent: „Erau unsprezece bursucei, care **se zvârcoleau**, *chiţcăind* şi *miorlăind*, sub ugerul mamei, unii negri, alţii murgi şi alţii bălţaţi" (A. Odobescu).

Atât verbul regent, cât şi gerunziul pot exprima acţiuni momentane sau terminative: „El o duse la împăratul şi i-o *arătă*, *spunându-i* că-i mireasa lui" (M. Eminescu); „Ei, domnule jude, v-aţi lămurit? *întrebă* poliţaiul *aprinzând* o ţigară" (L. Rebreanu); „Tocmai atunci veni Marina, care *smulse* scrisoarea din mâinile factorului, *aruncând* o privire piezişă lui Felix" (G. Călinescu).

Acţiunea exprimată prin gerunziu (ca şi acţiunea verbului la un mod personal) poate avea un caracter permanent: „Iubesc o fată frumoasă, cu ochi gânditori, dulci ca visele mării – fata Genarului, om mândru şi sălbatic ce îşi *petrece* viaţa *vânând* prin păduri bătrâne" (M. Eminescu).

În concluzie, remarcăm că, sub aspect temporal, gerunziul poate exprima diferite raporturi faţă de acţiunea verbului la un mod personal *– de anterioritate, de simultaneitate, de posterioritate*. Totodată, potenţialul stilistic al gerunziului permite ca timpul cu care echivalează acest mod nepersonal (imperfectul, perfectul compus, mai mult ca perfectul etc.) să difere de cel al verbului regent care se află la indicativ prezent. Sub raport modal, gerunziul echivalează nu numai cu indicativul, ci şi cu modurile condiţional, conjunctiv şi chiar cu imperativul, iar dintre modurile nepersonale – cu infinitivul.

Deşi „o face" în mod implicit, gerunziul (după cum am văzut) exprimă diferite nuanţe ale timpului gramatical (categorie specifică doar verbului) şi echivalează cu diferite moduri personale şi nepersonale, demonstrând prin aceasta caracterul său verbal şi valoarea sa predicativă.

NOTE

[1] *Gramatica limbii române*, Bucureşti, 1963, p. 227 – se face menţiunea că infinitivul poate avea valoarea altui mod (figurează şi gerunziul).

[2] F. Edelstein, *Sintaxa gerunziului românesc*, Bucureşti, 1972, p. 34.

[3] D. D. Draşoveanu, *Teze şi analize în sintaxa limbii române*, Cluj-Napoca, 1997, p. 245.

[4] M. Avram, *Despre corespondenţa dintre propoziţiile subordonate şi părţile de propoziţie* // SG, vol. I, p. 161.

[5] F. Edelstein, *Op. cit.*, p. 114.

[6] A. Ciobanu, *Sintaxa practică*, Chişinău, 1991, p. 100.

[7] M. Caragiu, *Sintaxa gerunziului românesc* // SG, vol. II, p. 76.

[8] F. Edelstein, *Op. cit.*, p. 132.

BIBLIOGRAFIE

1. V. Alecsandri, *Opere*, vol. IV, Chişinău, 1992.

2. G. Călinescu, *Enigma Otiliei*, Bucureşti, 1998.

3. M. Eminescu, *Opere*, Chişinău, 1981.

4. B. P. Hasdeu, *Scrieri alese*, Chişinău, 1988.

5. Al. Odobescu, *Scrieri alese*, Bucureşti, 1995.

6. C. Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, Bucureşti, 1978.

7. L. Rebreanu, *Romane*, vol. III, Bucureşti, 1986.

BDD-A20921 © 2003 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:53 UTC)